

ובני דן חשים

דיוקמניאות וגאוסטיינא, בשעה שהמלך נמנה עם אלו נמצאו שלמים, ובשעה שהמלך עוד נמנה עם אלו נמצאו שלמים. (ג) וי"א הקב"ה השלים עמהם את המנין. (ד) ויש אומרים חושים בן דן השלים עמהם את המנין. בתורתו של רבי מאיר ממצאו כתוב: "ובן דן חושים..."

5. גבורות ה' למהר"ל פרק יג

ויש אומרים חושים בן דן השלים המנין, ואין רצונו לומר שבזה היה די שחושים בן דן השלים המנין, שהרי עדיין לא היה רק (אלא) ס"ט, אלא בא לומר כי ההשלמה היה חושים בן דן שהיה אחרון, שכך תמצא בדן ודגל שלו באחרונה, וסובר כי יעקב נמנה בכלל ע"י נפש והוא התחלה להם שהרי ממנו יצאו, וחושים בן דן השלים המנין.

6. אבן עזרא בראשית פרק מו

(כג) ובני דן חשים - יתכן שהיו שנים, ומת אחד מהם, ולא הזכירו הכתוב, או כן דרך הלשון.

7. שכל טוב בראשית פרשת ויגש פרק מו

(כג) ובני דן חשים - מלמד שלא היה לו אלא בן אחד ושמו חשים, וכיוצא בזה מצינו דכתיב: "ובני איתן עזריה" (דה"א ב ח), וזהו שוחם שבחומש הפקודים, ולמה נקרא חשים? שהיו בניו כחושים של קנה:

8. תורה תמימה בראשית פרק מו הערה יב

(יב) עלי קנים הגדלים ביחד. ופשוט דדייק הלשון "ובני" שהוא לשון רבים, ואינו מחשב אלא בן אחד. וכתבו התוס' דנקרא כן על שם העתיד, שאי אפשר לומר ע"ש ההוה, דא"כ הוי מספר הבאים יותר משבעים נפש, והכתוב אומר כל הבאים - שבעים:

9. במדבר פרק כו

(מב) אלה בני דן למשפחתם לשוחם משפחת השוחמי אלה משפחת דן למשפחתם: (מג) כל משפחת השוחמי לפקדיהם ארבעה וששים אלה וארבע מאות: ס

10. עלי תמר כתובות פרק יג

...שלא היה לו אלא בן אחד אלא שדן כינה הבן היחיד שלו בלשון רבים בלשון געגועים וחיבה, בני שהוא לו כמו הרבה בנים... וכ"ה במדרש לקח טוב דברים ב ל"ג: "ונך אותו ואת בניו", "בנו" כתיב "בניו" קרי, מלמד שאדם קורא לבנו אחד בניו כאדם שיש לו בנים הרבה, ודומה לו: "ובני דן חושים".

11. פרקי דרבי אליעזר פרק לח

וכשבאו למערת המכפלה בא עליהם עשו מהר שעיר לחרחר ריב, ואמר: שלי היא מערת המכפלה. מה עשה יוסף? שלח לנפתלי לחפש במזלות ולירד למצרים ולהעלות כתב עולם שהיה בידם, לכך נאמר: "נפתלי אילה שלחה". חושים בן דן היה פגום באזנו ובלשונו. אמר להם: מפני מה אנו יושבים כאן? הראוהו באצבע, אמרו לו: בשביל האיש הזה שאינו מניח אותנו לקבור את יעקב אבינו. מיד שלף את חרבו והתז את ראשו, ונכנס (הראש) לתוך מערת המכפלה, ואת גויתו שלחו לארץ אחוזתו בהר שעיר.

12. דף על הדף סוטה דף יג עמוד א

הגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל (בשיחות מוסר) ביאר הגנות של ההתלבטות והשהיה אחרי קבלת מעשה טוב, וכתב שבזה מבואר למה דוקא חושים בן דן שהיה חרש הוא שקל קולפי והרג לעשיו, כי כל השבטים והאחרים

1. בראשית פרק מו

(ח) ואלה שמות בני ישראל הפאים מצרימה יעקב ובניו זכר יעקב ראובן:

(ט) ובני ראובן חנוך ופלוה וחרון וכרמי:

(י) ובני שמעון: מואל וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בן הכנענית:

(יא) ובני לוי גרשון קהת ומררי:

(יב) ובני יהודה ער ואונן ושלה ופרץ וזרח וימת ער ואונן בארץ כנען ויהיו בני פרץ חצרן וחמול:

(יג) ובני יששכר תולע ופנה ויוב ושמרון:

(יד) ובני זבולון סרד ואלון ויחלאל:

(טו) אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש:

(טז) ובני גד צפיון וחגי שוני ואפבן ערי וארודי ואראלי:

(יז) ובני אשר ימנה וישנה וישוי וגריעה ושרח אחתם ובני בריעה חבר ומלפיהל:

(יח) אלה בני זלפה אשר נתן לבן ללאה בתו ותלד את אלה ליעקב שש עשרה נפש:

(יט) בני רחל אשת יעקב יוסף ובנימן:

(כ) ויילד ליוסף בארץ מצרים אשר ילדה לו אסנת בת פוטי פרע כהן אן את מנשה ואת אפרים:

(כא) ובני בנימן בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש מפים וחסים וארד:

(כב) אלה בני רחל אשר ילד ליעקב כל נפש ארבעה עשר:

(כג) ובני דן חשים:

(כד) ובני נפתלי יחצאל וגוני ויזר ושלם:

(כה) אלה בני בלהה אשר נתן לבן לרחל בתו ותלד את אלה ליעקב כל נפש שבעה:

(כו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו מלבד נשי בני יעקב כל נפש ששים ושלש:

(כז) ובני יוסף אשר ילד לו במצרים נפש שנים כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים: פ

2. רש"י בראשית פרק מו פסוק טו

(טו) שלשים ושלש - ובפרטן אי אתה מוצא אלא שלשים ושנים! אלא זו יוכבד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר, שנאמר: "אשר ילדה אותה ללוי במצרים" - לידתה במצרים, ואין הורתה במצרים:

3. אבן עזרא בראשית פרק מו פסוק כג

(כג) יש אומר, כי מספר שבעים בעבור שהוא סך חשבון, כי ששים ותשע היה. וזה המפרש טעה, בעבור שמצאנו כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש, והם שלשים ושתים... והנכון בעיני שיעקב בחשבון וממנו יחל, כאילו אמר כל נפש בניו ובנותיו עם נפשו שלשים ושלש, והראיה ע"ז שאמר בתחילה "יעקב ובניו"... כי גם בזה הפרשה שנים עדים: האחד שאמר: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו", והנה הזכיר כי יעקב מבני ישראל, כי לא הלך הכתוב כי אם אחר הרוב. והעד השני: "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים", ומנשה ואפרים לא באו אל מצרים, כי שם היו ושם נולדו, וכתוב אחריו: "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה", ואלה שניהם לא ירדו, ג"כ זה הכתוב לעד כי יעקב נכנס בחשבון, כי נפש יש לו והוא העיקר:

4. בראשית רבה פרשת ויגש פרשה צד פסקה ט

כל הנפש הבאה וגו', ובני יוסף אשר יולד לו - רבי לוי בשם רבי שמואל בר נחמן: ראית מימך אדם נותן לחברו ששים וששה כוסות, וחוזר ונותן לו אף שלשה, והוא מונה אותם שבעים! (א) אלא זו יוכבד שהשלימה מנין של ישראל במצרים. רבי לוי בשם רבי שמואל בר נחמן אמר: יוכבד עיבורה בארץ כנען ולידתה בארץ מצרים... (ב) ויש אומרים: יעקב השלים עמהם את המנין. אמר רבי יצחק: משל לשתי לגיונות של מלך:

ראו ושמעו הטענות ומענות של עשיו, שאליו שיך המקום ונתלבטו מה לעשות, אבל חושים בן דן - לא שמע ולא ראה רק דבר אחד, שיעקב אבינו ע"ה מוטל בבזיון, תיכף ומיד לבש עוז וגבורה והרגו לעשיו. **בירושלמי כתובות (פ"א ה"א)** איתא שרוב הגזירות שבישראל היו ביהודה, שלפי שהיה מקובל אצל הגויים שיהודה הרג לזקנם עשו... והקשו התוס' בגיטין (נ"ה ע"ב) דהא הכא מבואר דחושים בן דן הרגו! ותיצרו שעשו לא מת ע"י ההכאה של חושים בן דן עד שהרגו יהודה.

נכסים, יש לך עני מצליח ושמח בחלקו, ולהיפך - יש עשיר שאינו מצליח (לבסוף), כי "עושה כולם ה'". **כלומר, לא מה שנראה לאדם בעיניו בשר הן לטוב הן למוטב - הוא האמת, ולא יאבד משלוות נפשו בבוא אליו איזה צר ומצוק, אלא יאמין שהקב"ה מנהיג את עולמו בחשבון, פעמים שחשבון זה מתגלה לנו מיד, פעמים שיתגלה אחר שנים, פעמים לאחר דורי דורות, ופעמים שלא יתגלה לנו לעולם, אך מאמינים בני מאמינים אנו שכך הוא.**

על פי הדברים האלה אפשר לבאר את 'ברכת אב', שבירך יעקב את בנו דן בשעה שבירך את כל בניו: "דן ידן עמו... לישועתך קויתי ה'" (בראשית מט טז-יח), ולכאורה צריך ברור, מה ענין "לישועתך קויתי ה'" ל'ברכה? **אלא כדאיתא במדרש (בר"ר צד ג), שבשעה שנכנס דן אל אביו הקדוש ביכה את רוע מזלו, שיותר מבן יחיד אין לו, ואף הוא חרש שאינו שומע. אמר לו יעקב אבינו: שמע בני, זכור תזכור את ה' בכל מצב, תצפה לו בכל זמן ועידן - לישועתך קויתי ה'", וממנו לא תזוז כי רק בכוחו להושיעך. ואכן קיים דן את ברכת האב, התחזק באמונה תמה בישועת ה', וסוף דבר זכה שמבנו יחידו נתרבה שבטו להיות ל"ארבעה וששים אלף וארבע מאות" - השני במנין השבטים.**

ובמפורש כתוב ב'אור החיים' הקדוש ז"ע בפרשת משפטים (שמות כב ו), וז"ל: אין לך שעה ורגע שאין ה' עושה פעולה עם האדם בין בבחינת גופו בין בבחינת צרכיו, עכ"ל. נמצא שאף בעת שאינו רואה בעיניו את חסדי ה' עמו יאמין שכן הוא באמת, ואדרבה כגודל החשיכה כך גודל האורה העומדת לבוא עליו, כי תחת החושך יש אור גדול עד מאוד שיתגלה אליו בקרוב ממש. **ענין זה מצינו כמה פעמים במשנתו של ה'אור החיים' הקדוש, שידע האדם שכל ההסתרה ומה שנראה כנזק והפסד, באמת טובה גמורה יש בזה, עד שלא תאמר שיש כאן היזק והפסד. וכך איתא בדבריו הק' (בראשית לו יד), שלכאורה קשה היאך נתגלגל שנמכר יוסף למצרים כשהלך במצוות אביו, וקיים דבריו "לך נא ראה את שלום אחיך", והרי "שלוחי מצוה אינן ניזוקין" (פסחים ח.). ותיירץ ה'אור החיים, וז"ל: "י"ל שזק שתכליתו הטבה ומעלה גדולה (עלייתו לגדולה ומלכות) אינו חשוב נזק, ע"כ. נמצא שאינו נחשב שאירע לו איזה נזק, כי אדרבה, ע"י המכירה נעשה משנה למלך בכל ארץ מצרים. ומכאן ילמד כל איש לבטוח בה', וידע שכל הנדמה לו כנזק תכליתו לטוב ואחריתו ישגה מאד, ויצא הפסדו בשכרו הגדול שיקבל בעתיד, ונחשב כשרוי כבר עתה בזאת הטובה - כי זו הדרך המוליכתו לטובתו.**

17. **בראשית פרק מו**

- (א) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּבֹא בְּאֶרֶץ שֹׁבַע וַיִּזְבַּח זְבָחִים לְאֱלֹהֵי אָבִיו לְצַחֵק:
(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הֲגִנִּי:
(ג) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הֵאֱלֹהֵי אָבִיךָ אֵל תִּירָא מִרְדָּה מִצְרַיִמָּה כִּי לָגוּי גָדוֹל אֲשִׁימָךָ שָׁם:
(ד) אֲנֹכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עִלָּה וַיֹּסֶף יִשְׂרָאֵל וַיֹּדַע עַל עֵינָיִךְ:

18. **רבינו בחיי שמות פרק יב**

(לז) **כשש מאות אלף רגלי** - הלשון הזה יורה שלא היו שש מאות אלף שלמים, ומפני שהתורה לא הזכירה כוון חשבונם בדקדוק כמה היו הגברים, או כמה יחסרו מן השש מאות אלף, נראה לומר שלא היו חסרים כי אם אחד ולא רצה להזכיר מנינם בחסרון. **וכן מצאתי בפרקי ר' אליעזר פרק ל"ט: כשעלו ישראל ממצרים נתיחסו כל הגברים ששים רבוא חסר חד, מה עשה הקב"ה? נכנס במנין עמהם ועלה מספרם ששים רבוא, הוא שנאמר: "ואנכי אעלך גם עלה", ע"כ.**

13. **שמות רבה פרשת כי תשא פרשה מ פסקה ד**

א"ר חנינא בן פזי: אין לך גדול משבט יהודה, ואין לך ירוד משבט דן... ומה כתיב בו? "ובני דן חושים". אמר הקב"ה: יבא ויזדווג לו, שלא יהיו מבזים אותו ושלא יהא אדם רוחו גסה עליו, לפי שהגדול והקטן שווים לפני המקום, בצלאל משל יהודה ואהליאב מדן והוא מזדווג לו. אמר ר' חנינא: הגדול והקטן שווים, לעולם אל יהא אדם מניח בצרו, המשכן בשני שבטים אלו נעשה.

14. **מרו הרב קוק זצ"ל פנקס יג פסקה כו**

קבלת הרשמים בתור השפעה באופן שיהיה אפשר להיות כח מאסף כללי, צריך לזה הכנה במקבלי ההכנה, הוא כח של ריקניות וחלישות, שמצד זה אפשר וראוי לאותו הנושא להיות מקבל, ואותו כח הרפיון גורם כח קיבול שבהיות אותו הנושא החלוש מאסף לכל המחנות, מתגלה בו כל ההוד שבמחנות כולם. ע"כ דן, בהיותו ירוד שבשבטים (בר"ר צט יא), היה דוקא הוא המוכשר להיות מאסף לכל המחנות (במדבר י כה), ואהליאב שבא מכחו, היה הראוי להיות משלים פעולות כח השלטון של יהודה... ע"כ נתגלו בדרך רפיונות, "ובני דן חושים". החושים מקבלים רק את הרשמים, ואין להם כח עצמי כשכל השופט, ואותו הכח מקבל ג"כ הרשמים בתכונה כהה, יקירן ליה אודניה. **אותו הרפיון מכשיר לכח קבלה וחקיקה טובה, כאותו הרפיון שבצור המוכשר לחקיקה של צורות נאות, מכשיר את הנוי המופלא להתקבל בו...**

15. **של"ה פרשת פינחס תורה אור**

וכן במנין בני ישראל נרמז ענין משיח, כמו שתמצא בבני דן 'שוחם', ובפרשת ויגש כתיב: "ובני דן חשים". **ומצאתי (כנפי יונה ח"ד סימן כט, מאה קשיטה סימן עו) שכתב האר"י ז"ל, כי חסר כתיב שהוא אותיות 'משיח', כי אז יעשה אחד משבט דן מלחמה גדולה, כדאיתא בזהר פרשת בלק (ח"ג דף קצ"ד)... ומה שכאן מזכירו בשם 'שוחם' כי יהיה הוא כמו 'משוח' מלחמה, וכן פנחס דאתי מצד אם מיוסף היה משוח מלחמה, מורה על משיח בן יוסף. ואחר כך יתהפך 'שוחם' ל'חומש', כי יקויים "וחמישתו יוסף עליו" כדן המועל בהקדש, וקודש ישראל לה', כמו שפירש רש"י בפסוק: "האלף לך שלמה ומאתים לנטרים את פריו", אמר.**

16. **הרב אברהם אלימלך בידרמן שליט"א פינחס**

בפרשה (כו מב-מג): "אלה בני דן למשפחותם... ארבעה וששים אלף וארבע מאות", **כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע (ח"ח על התורה פרשת פינחס), וז"ל: כאן גילתה לנו התורה כי אין חכמה ואין עצה לנגד ה', דהנה לבנימין בן יעקב היו עשרה בנים, ואילו לדן היה רק בן אחד - חשים בן דן. זאת ועוד, שכן יחיד זה היה חרש כמו שאמרו בגמרא (סוטה יג.), ואעפ"כ סוף דבר היה דן מרובה באוכלוסין הרבה יותר מבנימין ושאר שבטים. והיינו, שמתחילה היה נראה שעל דן לקנא בבנימין, אך לבסוף במנין בניי בפרשה זו מצינו להיפך, כי מעשרת בני בנימין לא עלה מנין בני שבטו כי אם "חמשה וארבעים אלף ושש מאות", ואילו מ'חשים' היו לו לדן "ארבעה וששים אלף וארבע מאות" צאצאים. ומסיים היחפץ חיים: ומכאן יש ללמוד, שמי שה' חפץ בו יוכל להצליח מבן אחד, יותר ממי שיש לו עשרה בנים. וכן הדין עם**